

**Sprehodi po
knjižnem trgu**

Diana Pungeršič

Tone Peršak: Stanja.

Ljubljana: Knjižna zadruga, 2016.

Foto: Anadeja Smrekar

Po avtobiografskem romanu *Usedline* se je Tone Peršak tokrat lotil analize sodobne zakonske zveze. Pod drobnogled postavi odnos zakoncev srednjih let, ki se po desetletju skupnega življenja znajdeta v krizi. Njun odnos in tudi uradna zakonska zveza temelji na, tako se vse bolj kaže, nekoliko prirejeni poročni zaobljubi – ne stojita si ob strani v dobrem in slabem, temveč v dobrem in slabem stojita stran drug od drugega. Spremljamo namreč življenje ambicioznega, povzpetniškega para, ki je daleč od tradicionalnih predstav o zakonski zvezi, daleč tudi od kakšnega filmskega romantičnega ideala; Barbara in Miro namreč vse stavita na kariero, zaslužek, ugodje, udobje, prestiž, ugled ipd. Medsebojno ne gojita skorajda nobenih naklonjenih čustvenih vezi (več), njuna zveza je preprosto pragmatično vztrajanje pri nekem davno sklenjenem dogovoru: “... ker se v bistvu nobeden od naju ni želel poročiti, vsaj ne zato in tako, kot se je takrat poročala še večina ljudi. Zato sva se pogovarja, da bova pač to naredila, ampak drug drugemu dovolila vso svobodo, vse možnosti za kariero in čim bolj intenzivno delo, za uspeh in se pri tem podpirala, hkrati pa vseeno skupaj naredila vse, da si bova omogočila primeren standard; solidno življenje in varnost. Vikend, nobel stanovanje...”

Ona dela v zasebnem sektorju, v neki projektni agenciji, on je profesor na fakulteti, vse njuno žitje in bitje je podrejeno službi, delu. Gre za

sodobna narcisa ("furava vzporedni slalom in se nikoli ne srečava"), karierista, ki jima je odveč celo najmanjše zanimanje drug za drugega – spita v ločenih spalnicah, združita se le pri rednem spolnem odnosu, ki poteka po principu kopiraj-prilepi (tako so njune spolne združitve tudi opisane – dobesedno enako), jesta ločeno, nikoli isto, imata različne hobije, razen obiskovanja formalnih družabnih dogodkov skupaj ne početa ničesar, še televizijo gledata ločeno, vsak ima svoje prijatelje, ki so pravzaprav bolj znanci ali sodelavci in kolegi, saj pravega prijateljstva nista sposobna ali nočeta razviti, tudi s primarnima družinama se srečujeta ločeno. Njuni življenjski nazori so vedno bolj različni, a ključno za krizo v njuni zvezi postane razhajanje glede zaploditve potomstva. Imeti otroka ali ne? Na tem šejksperijanskem vprašanju se njun odnos dokončno nalomi, saj ona kljub njegovemu nenehnemu in vedno intenzivnejšemu vztrajanju, da bi otroka imela, to odločno zavrača: "O nobenih pamžih nisva govorila in, kolikor vem, si jih tudi nisva želela. Takrat si bil tudi ti še normalen."

Celoten roman je tako usmerjen v izpeljavo osnovne ideje – sodobna zakonska zveza, kot sta jo zastavila karierno ambiciozna Barbara in Miro, prototipična predstavnika sodobne potrošniške družbe, nima svetle perspektive in je obsojena na zagrenjenost, nesrečo, izpraznjenost, duševno stisko. Njuno nezadovoljstvo s samim seboj in partnersko zvezo se namreč vseskozi stopnjuje, ne najdeta skupnega jezika, a tudi ne notranjega miru in izpolnitve. Živita odtujeno, nesrečno življenje, polno frustracij, nezadovoljstva, praznine in predvsem strahu pred negotovo prihodnostjo, boleznijo, staranjem, samoto... Denar in z njim vse materialno udobje, ki ga prinašajo denimo vikend, elitno stanovanje, izbrana hrana, luksuzne počitnice, potovanja ipd., ter celo karierni uspeh, na katerega sta vse od začetka stavila, jima ne prinesejo želene sreče. Kajti sreče brez ljubezni in notranje izpolnjenosti ni. "Imava vse in nič, avto, hišo, vrt, sosedovo zavist, tihe sreče ne," bi si lahko pela protagonista.

V ta mali osebni pekel ju je torej, kot (pre)nazorno kaže roman, pripeljala kariere in materialnosti podrejena življenjska pot, ki domala na vseh ravneh negira tradicionalne vrednote oziroma tradicionalni družinski model. O njunem vrednostnem sistemu sicer posredno izvemo že iz uvodnega več kot tridesetstranskega podrobnega opisa njunega elitnega domovanja v središču Ljubljane, ki zgodbo zasidra časovno-prostorsko, a hkrati z drobnjakarskim deskriptivizmom bralca že na začetku precej izmuči. Ponavljajoči se podrobni opisi dnevne rutine obeh protagonistov (njunega preživljanja prostega časa, prehranjevalnih in higienskih obredov, gledanja televizije ipd.), ki jih je polno tudi v sami zgodbi, so sicer v dialogu

s slovensko reistično tradicijo, vendar se zdi, da hkrati sploščijo oba lika, ki pred bralčevimi očmi postajata vedno bolj shematična in stereotipna.

Stanja so precej statična pripoved, ki jo poganja predvsem konstantna napetost v komunikaciji med zakoncema ("veliko govoriva, pa se očitno ne razumeva"). A tudi kronistično beleženje njunih pogovorov, ki se vedno pogosteje sprevrtajo v zajedljivo prerekanje in medsebojno obtoževanje, je bolj ali manj prežvekovanje istega šopa trave. Ona ves čas zagovarja svojo svobodo in odločitev, da ne želi otrok, on, izdatno spodbujen od mame, nenehno pritiska, da bi otroke vendarle imela. Medsebojno napadanje in obtoževanje se tematsko sicer razrašča še na nekaj drugih temeljnih vprašanj, povezanih s sodobnim (emancipiranim) načinom življenja in zlasti spremenjenim konceptom družine in družinskih vlog. Kakšni naj bodo odnosi odraslih otrok s starši ali sorojenci, kakšna naj bo sodobna vzgoja otrok zaposlenih staršev, kako se v individualizirani družbi spopadati s staranjem, osamljenostjo, onemoglostjo, kako preživljati prosti čas, kako (ne)ustvarjati prijateljske odnose ... Vse te teme *Stanja* podrobno razčlenjujejo in predelujejo in nemara prav zato dobi bralec občutek, kot bi se avtor enciklopedično lotil ključnih perečih poglavij sodobne družbe, ki, kot je moč sklepati iz življenja opisanega para, leze v prepad.

Stanja dobro detektirajo *stanje* sodobnega odtujenega, individualističnega sveta, v katerem se posameznik na prepihu tradicionalnih in sodobnih vrednot in življenjskih slogov znajde v območju nekakšne temne snovi (kar razkrivajo tudi ponavljajoči se motivi romana z očitno simbolnim pomenom), torej v bivanjski stiski, iz katere še ne najde poti. Tradicionalne vrednote so preživete in za sodobnega človeka neuporabne, nove emancipirane pa očitno prav tako ne obetajo nič dobrega. Vendar je zgodba Barbare in Mira v sami artikulaciji tako gostobesedna in v zgodbeni gradnji tako premočrtna, da ne doseže učinka, ki si ga pripovedovalec zastavi uvodoma; češ da zgodbo podaja "v dobri veri, da je zanimiva, poučna in da vztrajnemu bralcu omogoča doživetje, ki bi ga stari imenovali katarza". V takem besedilnem kontekstu, kjer vse poti vodijo v Rim, tudi deli romana, kot so denimo razmišljanje o popolnem virtualnem partnerstvu, ki ga je mogoče z lažno identiteto skleniti na socialnih omrežjih, ali (sicer nekoliko razvlečena) pripoved Miranovega prijatelja, ki se sramuje svojega "topoumnega" tradicionalnega očeta, ali razmišljanje Barbarine prijateljice, ki jo je strah imeti otroke, ker nanje povsod prežijo same nevarnosti, ipd., zaradi instrumentalizacije izgubijo svojo izpovedno prepričljivost.

Kljub pripovedovalčevim obljubam o nevtralnosti in objektivnosti pripovedi roman torej izzveneva bolj kot moralka, napisana z namenom, da

bi nas opozorila na pasti sodobnega odtujenega, sicer emancipiranega življenja. (In to tudi ob predpostavki, da pripovedovalčevo izrecno uvodno in končno pojasnjevanje pisateljske metode razumemo v ironično-parodičnem smislu.) Hoteno pripovedovalčevo objektivno poročilo o *stanju* stvari je namreč kljub vsemu subjektiven popis rezultatov avtorjevega tendenčnega mikroskopskega opazovanja osnovne celice sodobne družbe.